

Geliş Tarihi:
18.04.2022
Kabul Tarihi:
21.10.2022
Yayımlanma Tarihi:
11.11.2022

Kaynakça Gösterimi: Özey, E., & Özözen Kahraman, S. (2022). Brexit sürecinin eğitim hareketliliğine etkileri: Erasmus'tan Turing'e yeni fırsatlar ve tehditler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21*(Özel Sayı), 183-210. doi:10.46928/iticusbe.1105435

BREXİT SÜRECİNİN EĞİTİM HAREKETLİLİĞİNE ETKİLERİ: ERASMUS'TAN TURING'E YENİ FIRSATLAR VE TEHDİTLER

Araştırma

Ezgi Özey

Sorumlu Yazar (Correspondence)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ezgiozey@outlook.com

Selver Özözen Kahraman

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

sozozen@comu.edu.tr

Ezgi Özey, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya Bölümü YÖK 100/2000 Göç Çalışmaları Programı'nda doktora öğrencisidir. "Türkiye Üniversitelerinde Erasmus Hareketliliğinin Mekânsal ve Dönemsel Analizi" başlıklı bir tez çalışması yürütmektedir. Başlıca araştırma alanları arasında; uluslararası göç, nitelikli göç bulunmaktadır. Bir TÜBİTAK projesinde bursiyer olarak görev almıştır.

Prof. Dr. Selver Özözen Kahraman, lisansüstü öğrenimini DTCF, Beşerî Coğrafya alanında tamamlamıştır. Halen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Coğrafya Bölümünde öğretim üyesidir. Başlıca çalışma konuları demografi, nüfus hareketleri ve bölgesel siyasi tercihler alanında toplanmaktadır. İki TÜBİTAK projesi yürütücülüğü ile birçok BAP projesinde yürütücü ve araştırmacı olarak görev almıştır. Akademik çalışma alanı dışında çevre ve kadın sorunları konuları ile de ilgilenmektedir.

BREXİT SÜRECİNİN EĞİTİM HAREKETLİLİĞİNE ETKİLERİ: ERASMUS'TAN TURING'E YENİ FIRSATLAR VE TEHDİTLER

Ezgi Özey
ezgiozey@outlook.com
Selver Özözen Kahraman
sozozen@comu.edu.tr

Özet

Amaç: Bu çalışmada Birleşik Krallık'ın (BK) Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma kararıyla birlikte AB'nin sınırlarını kıta sınırına çekerek ekonomik, sosyal ve politik açıdan daralma etkisi yaratan Brexit sürecinin genel olarak AB bağlantılı göçlere özeldir ise Erasmus hareketliliğine olan etkileri ele alınmıştır. Erasmus Programı'nın nitelikli aktörlerinden biri olan BK'nın süreçten çekilmesinin etkileri yanında bu sürecin başlangıçta Türkiye'nin Erasmus hareketliliğini nasıl etkilediği ve gelecekte nasıl etkileyebileceğinin araştırılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Yöntem: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise resmi istatistiklere dayalı dokümanlardan yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında üç farklı veri grubu kullanılmaktadır. Bunlar: (i) Avrupa Komisyonu yıllık raporlarından elde edilen 2014-2019 yıllarına ait BK'nın Erasmus öğrenci ve personel hareketliliği verileri, (ii) Ulusal Ajans ve Avrupa Komisyonu yıllık raporlarından elde edilen 2004-2019 yıllarına ait Türkiye'nin Erasmus öğrenci ve personel hareketliliği verileri ve (iii) BK'nın resmi internet sayfasından (Turing Scheme) elde edilen Turing Programı'nın işleyiş şemasına yönelik istatistik verilerdir.

Bulgular: AB bağlantılı hareketliliklerde önemli bir yeri olan Erasmus Programı, Brexit süreci boyunca tartışılan konulardan biridir. BK'nın programdan çekilmiş olmasının diğer program ülkeleri ve ülkemiz için bir kayıp olacağı açıktır. Her ne kadar BK ve Türkiye arasında çok yoğun bir hareketlilik olmasa da Brexit sonrası gündeme getirilen Turing Programı'nda Türkiye'ye verilen kontenjanların Erasmus'un çok gerisinde kalmış olması, Türkiye'nin bu süreçte ihmal edildiğini ve beklentilerin ülkemiz açısından karşılanamadığını göstermektedir.

Özgünlük: Birçok ülke Erasmus hareketliliğinin hem eğitim sistemine hem de ülke ekonomisine yaptığı katkılardan yararlanabilmek için kıyasıya rekabet halindedir. Türkiye'nin de önemli aktörlerinden biri olduğu bu hareketlilikte ülkeler arasında yaşanan politik krizlerin ülkemiz üzerindeki olası sonuçlarının tartışılması oldukça kritik bir konudur. Özellikle ulusal literatür incelendiğinde Brexit sürecinin daha çok siyasi, ekonomik faktörler ve göç (sığınmacılar, serbest dolaşım) konusu üzerinden değerlendirildiği fakat sürecin eğitim hareketliliği üzerinde yaratacağı tehditlerin ve fırsatların gözden kaçırıldığı görülmektedir. Nitekim bu çalışmayla Brexit ve eğitim hareketliliği ile ilgili literatüre farklı bir bakış açısı kazandırılabilir.

Anahtar Kelime: Brexit, Uluslararası Eğitim Hareketliliği, Erasmus Programı, Turing Programı

JEL Sınıflandırması: J6-I2

EFFECTS OF THE BREXIT PROCESS ON EDUCATIONAL MOBILITY: NEW OPPORTUNITIES AND THREATS FROM ERASMUS TO TURING

Abstract

Purpose: In this study, the effects of the Brexit process, which caused an economic, social, and political shrinkage effect by narrowing the Western border of the EU to the continental border together with the UK's (UK) decision to leave the European Union (EU), in general, on the EU-related migration and, in particular, on Erasmus mobility are discussed. The aim of the study is to investigate the effects of the withdrawal of the UK, one of the qualified actors of the Erasmus Program, from the process and also how this process initially affected Turkey's Erasmus mobility and how it may affect it in the future.

Method: In this study, case study design, one of the qualitative research methods, was used. The documents based on official statistics were used as a data collection tool. Three different data groups were used within the study. These are: (i) Erasmus student and staff mobility data of the UK for the years 2014-2019 obtained from the European Commission annual reports, (ii) Erasmus student and staff mobility data of Turkey for the years 2004-2019 obtained from the annual reports of the European Commission and (iii) the statistical data for the Turing Program's operating scheme obtained from the UK's official website (Turing Scheme).

Findings: Erasmus Program, which has an important place in EU-related mobility, is one of the issues discussed during the Brexit process. It is clear that UK's withdrawal from the program will be a loss for the other countries within the program and our country. Although there was not very intense mobility between the UK and Turkey, the fact that the quotas provided to Turkey in the Turing Program, which was brought to the agenda after Brexit, fell far behind Erasmus, indicates that Turkey was neglected in this process and expectations of our country were not met.

Originality: Many countries are in a cutthroat competition to have the advantages of the contributions of Erasmus mobility to both the education system and the country's economy. Discussing the possible consequences of political crises between countries in this mobility, of which Turkey is one of the important actors, is an important issue. In particular, in the review of the national literature, it is observed that the Brexit process is mostly evaluated on the basis of political, economic factors and immigration (asylum seekers, free movement), but the threats and opportunities that the process will cause about the educational mobility are overlooked. As a result, this study can provide a different perspective to the literature on Brexit and educational mobility.

Keywords: Brexit, International Education Mobility, Erasmus Programme, Turing Programme

JEL Classification: J6-I2

GİRİŞ

Birleşik Krallık'ın (BK) Avrupa Birliği'nden (AB) çekilmesi ya da ayrılması anlamına gelen Brexit süreci, Muhafazakâr Parti'nin AB ile ilişkilerinde reform talep etmesiyle 2013 yılında başlamıştır. 23 Haziran 2016 tarihinde düzenlenen referandumda AB'den ayrılma yönünde tercihte bulunulmuş ve Brexit müzakereleri AB ile BK arasında 29 Mart 2017 tarihinde resmi olarak başlatılmıştır. AB Antlaşması'nın 50. maddesi gereğince Avrupa Konseyi'ne yapılan ayrılma niyeti bildirimleriyle birlikte, BK 29 Mart 2019 tarihi itibarıyla AB'den tamamen ayrılarak AB için üçüncü ülke¹ konumuna gelmiştir (Aras ve Günar, 2018:91-92).

Söz konusu bu ayrılık, Avrupa bütünleşmesi açısından yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. AB'den daha izole bir politika anlayışı gütmesi ve bütünleşmeye daha şüpheci bir yaklaşım sunması nedeni ile BK'nın, AB üyeliği uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Dolayısıyla ayrılma kararının kendisi beklenmedik bir nitelik sergilememiştir (Çolak ve Bozkaya, 2018). Çalışmanın bu bölümünde göç politikaları üzerinden Brexit sürecini değerlendiren bir anlatım yoluna başvurulmuş olsa da AB ve BK ilişkileri için yeni bir dönemi başlatan bu referandum sürecinin analiz edilmesi ve sürece neden olan argümanların irdelenmesi oldukça önemlidir. Buna istinaden süreci birçok faktörün bir araya gelerek etkilediği de unutulmamalıdır.

Brexit sürecine yol açan temel faktörlerden birinin BK'daki ayrılma taraftarlarının, AB uluslar üstü mekanizmasına karşı olan geleneksel duruşlarından kaynaklanan egemenlik endişeleri olduğu söylenebilir (Çolak ve Bozkaya, 2018:194). 2008 krizinin ardından, ekonomik yönetişimin güçlendirilmesinden hareketle Avrupa Komisyonu'nun yetki alanının genişlemesi ve gerekli yükümlülükleri yerine getirmeyen üye devletlere yaptırım uygulama yetkisine sahip olması, borç krizinden kaynaklanan nedenlerle birliğin başvurduğu kemer sıkma önlemleri, BK'da sosyal refah ve vergi politikası düzenlemelerini etkileyecek kısıntılara gidilmesi ve AB kurumlarının ekonomi politikalarına ilişkin konumunun güçlendirilmesi ayrılmaya iten ekonomik sebepler arasında gösterilebilir. Yine AB'de demokrasi açığının arttığına dair seslerin yükselmesi ve BK'daki siyasi arenanın AB üyeliği konusunda kutuplaşan yapısı BK'yi referanduma iten diğer faktörlerdir (Çolak ve Bozkaya, 2018).

BK'nın AB'den ayrılmasıyla sonuçlanan bu süreç genel olarak değerlendirildiğinde, göç konusunun sürecin öncesinde ve sonrasında yapılan tartışmaların odak noktalarından biri olduğu görülmektedir. Bu süreçte göçmen karşıtı söylemler oldukça etkili olmuş ve kronolojik sürece bağlı göçmen karşıtlığı da artış göstermiştir. Özellikle 2011 yılında patlak veren Suriye İç Savaşı'nın yarattığı yerinden edilmişlik sorunu, Avrupa'ya yönelen Suriyelilerin birlik ve üye devletler nezdinde yeni bir güvenlik krizi olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Suriyelilerin oluşturduğu kitlesel bir akımın Avrupa güvenlik

---

¹ Üçüncü ülkeler AB üyesi, adayı ve potansiyel aday olmayan ülkeler ile AB ile kamu tedariki alanında pazar erişim bağlılıklarını içeren uluslararası herhangi bir anlaşması olmayan ülkelerdir (Öner, 2017).

yaklaşımında karşılanma şekli, üye devletler arasında farklılık göstermiş fakat bir yandan da popülist söylemlerin ivme kazanmasında itici faktör görevi görmüştür (Özerim, 2017).

Siyasal bir gündem maddesi olarak araçsallaştırılan göç konusunu ağırlıklı olarak sığınmacılara ilişkin tartışmalar ekseninde değerlendirmek konunun anlaşılabilmesi açısından yeterli olmayacaktır. Söz konusu bu sürecin etkilerinin anlaşılabilmesi için ilgili tartışmaların hali hazırda ülkede yaşayan göçmenler, çalışmakta olan AB ülkeleri vatandaşlarının durumu, AB ülkelerinde yaşayan BK vatandaşlarının durumu, göç politikalarına olan etkisi, eğitim hareketliliğine katılan öğrenci ve personelin durumu gibi konular üzerinden yürütülmesi çalışmanın bütünlüğü açısından gereklidir.

Bu bağlamda referandum süreci boyunca BK'da yaşamakta ve çalışmakta olan diğer AB vatandaşlarıyla üçüncü ülke vatandaşlarının durumunun ne olacağı ülke içi tartışmalarda dikkat çeken bir konudur. Yıldız'ın (2021:82) çalışmasında belirttiği gibi Brexit sürecinin önemli etkilerinden biri, BK'ya AB ülkelerinden gelen işçi sayısının azalması olmuştur. ONS (2020) raporuna göre, 2019 itibariyle BK'ya iş amaçlı gelen AB vatandaşlarının sayısı 2004 yılından bu yana en düşük seviyeye inmiştir.

BK'da tarım, hizmet, yaşlı bakımı, sosyal hizmetler, teknoloji ve araştırma sektörlerinin genellikle AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının istihdamına dayalı olduğu bilinmektedir. Gıda sektöründe her üç çalışandan biri, inşaat sektörünün %15'i ve bilimsel araştırma çalışanlarının %15'ini AB vatandaşı işçiler oluşturmaktadır. Bu işçiler arasında en yüksek sayı ise Polonya uyruklu çalışanlara aittir. Fakat son dönemde toplam 98.000 Polonya uyruklu kişi ülkelere geri dönmüştür. Her ne kadar bu geri dönüşler sonrası oluşabilecek işçi açığının, yerel işgücüyle doldurulabileceği önerilmiş olsa da Covid-19 salgını, BK'nın gıda, tarım ve sağlık hizmetlerinde göçmen işçilere olan kritik ihtiyacını ve bu alanlardaki işlerin yerel işgücü ile doldurulamayacağını açıkça göstermiştir (Yıldız, 2021:83).

BK'nın AB'den ayrılmasında oldukça etkili olan göçmen karşıtlığı, ülke ekonomisine göçmenlerin yük olduğu ve yerel nüfusun işini elinden aldıklarına yönelik siyasi söylemi, pandemi sırasında ülkenin özellikle sağlık sistemlerinin ve yaşlı bakım hizmetlerinin büyük ölçüde yabancı doktor, hemşire ve sağlık personeline dayandığı gerçeği ile çelişmektedir (Yıldız, 2021:83). Üstelik BK, 1 Ekim 2020'den önce çalışma vizesi bitecek olan Ulusal Sağlık Hizmeti (NHS) kapsamında çalışan 2800 yabancı doktor, hemşire, sağlık çalışanı ve ailelerinin vizelerini ücretsiz olarak bir yıl daha uzatmıştır (Birleşik Krallık Hükümeti, 2020).

Diğer taraftan Brexit sürecinin önemli söylemlerinden biri olan BK'nın ucuz ve düşük nitelikli işçi göçüne olan ihtiyacını sonlandırarak özellikle sosyo-ekonomik olarak daha geride olan AB ülkelerinden gelen göçü durduracağı ifadelerine karşın, pandemi sırasında BK'nın tarım ve gıda sektöründe göçmen işçilere olan kaçınılmaz ihtiyaç ve bağımlılığı bir kez daha açıkça görülmüştür. Tarım sektöründe göçmen işçilere duyulan ivedi ihtiyaç nedeniyle, tarla ve meyve bahçelerinde ürün hasatlarının yapılabilmesi için sınırlar kapalıyken özel uçuşlarla Doğu Avrupa ülkelerinden mevsimlik tarım işçileri

BK'ya taşınmıştır (Yıldız, 2021:84). Dolayısıyla Brexit sürecinde göçmen karşıtı söylemlere rağmen ülkenin temel ihtiyaçlarına yönelik işlerde göçmenler istihdam edilmeye devam edilmiştir.

Bu süreçte BK'ya gelen AB vatandaşlarının sayısı azalma gösterirken AB vatandaşı olmayan göçmenlerin net göç sayısı ise 2004'ten bu yana en yüksek sayıya ulaşmıştır. Burada en önemli artış eğitim amaçlı başvurulara yaşanmıştır. 2019 yılı, AB vatandaşı olmayanların BK'daki üniversitelere burslu/sponsorlu vize başvurularının rekor düzeye eriştiği yıldır (Yıldız, 2021:84). Aynı zamanda BK'nın AB'den ayrılmasının ardından Ankara Antlaşması'ndan da çekilmesi sebebiyle Türkiye'den BK'ya yapılan göçlerde bürokratik engellerin artacağı endişesiyle çok sayıda vize başvurusu yapılmıştır. İngiltere İçişleri Bakanlığı verilerine göre 2020'nin ilk dokuz ayında ülke dışından yapılan başvurular 10.000'i aşmıştır. Ankara Antlaşması'na ilk çeyrekte 1.877 kişi başvururken, ikinci çeyrekte pandeminin etkisiyle bu sayı 442'ye gerilemiş, üçüncü çeyrekte ise büyük bir artışla 6.913'e çıkmıştır. Fakat 2020'nin üçüncü çeyreğinde 1.428 kişinin başvurusunun reddedildiği ve bu retlerin son on yıldaki toplam retlerin üçte birinden daha fazlasını oluşturduğu belirtilmiştir (Erem, 2020).

Konunun bir başka boyutu ise, diğer AB ülkelerinin vatandaşları Brexit sonrası yerleşim ve çalışmaya ilişkin haklarını kaybetme tehlikesiyle yüzleşirse, İspanya, İtalya gibi ülkelere yerleşmiş olan emekli İngiliz göçmenlere ya da Almanya'ya yerleşen İngiliz mühendisler benzer kota ve sınırlamaların gelebileceği korkusudur (Özerim, 2017:90). Bu açıdan düşünüldüğünde AB ülkelerine vatandaşlık başvurusu yapan İngilizlerin sayısının olağanüstü artmış olması olası bir sonuçtur. 2018'de 16.200 İngiliz vatandaşı diğer bir AB ülkesi vatandaşlığı alırken, Brexit'in hayata geçmesiyle 2019'da bu sayı 29.800'e yükselmiştir (Altunkaya, 2021).

BK'nın AB'den ayrılması konusunda ortaya çıkan belirsizlik noktalarından bir diğeri ve serbest dolaşım anlamında daha da önemli olanı, ayrılık sonrası BK'nın AB ile ilişkilerini hangi model üzerinden şekillendireceğidir. Çünkü AB ve BK arasındaki ayrılma müzakereleri sonrasında tesis edilecek ilişkinin temelini oluşturacak bu yeni model, mal ve hizmetle birlikte kişilerin de serbest dolaşımını temin edebilme olasılığını taşımaktadır (Alkan ve Bakırcıoğlu, 2017). Bu noktada, BK serbest dolaşımın sona ermesiyle (31 Aralık 2020) hem AB vatandaşları hem de AB dışı üçüncü ülkelerden gelen kişiler için aynı başvuru koşullarını içeren 'puan tabanlı göç sistemi'ni (points based system) uygulayacağını ilan etmiştir (LexLegal, 2021).

1 Ocak 2021 yılı itibariyle yürürlüğe giren yeni göçmenlik sistemine göre, başvuru sahibinin İngilizce seviyesi, eğitim durumu, mesleği ve İngiltere'de sponsorluğa uygun bir kurumdan aldığı iş teklifi gibi unsurlar dikkate alınacaktır. Yapılacak değerlendirmede toplamda en az 70 puan alanların BK'ya göçmen olarak gelebilmesi mümkün olacaktır. Sponsorluk için gereken asgari yıllık brüt ücret ise 25.600 £'dir. Söz konusu bu sistem, BK'da çalışmak isteyen AB vatandaşlarının tıpkı diğer üçüncü ülke vatandaşları ile aynı statüde, eşit rekabet şartlarında, aynı vize ve oturma başvuru süreçlerine tabi olmasına ve bu kişileri, serbest dolaşım hakkından "AB göçmenliği" şeklinde ifade edilebilecek yeni bir

statüye getirmektedir. Bu kriterler göz önüne alındığında göçmenlik başvurularında yüksek nitelikli, beyaz yakalı meslek sahibi kişilerin tercih edildiği, düşük vasıflı işçilerinse BK'ya gelişlerinin kısıtlanması yönünde bir yaklaşım olduğu görülmektedir (Yıldız, 2021:86).

Yeni sistemin; Türkiye, Almanya, Fransa, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve dünyanın farklı bölgelerinden gelenlere aynı temelde yaklaşımla güçlü bir adalet mesajı göndereceğini aktaran BK Gelecek Sınırlar ve Göçmenlik Bakanı Kevin Foster, "*Yeni sistem, insanları becerilerine ve yeteneklerine göre değerlendirecek ve ayrıca süreçleri basitleştirecektir. En parlak ve en iyinin gelip beklentilerini BK'da gerçekleştirmesi için dünyaya açtığımız. Ve yine yeni vasıflı işçi sistemi, mevcut vasıflı işçi vizelerine göre Türkiye'den çok daha fazla kişiye açıktır.*" ifadelerini kullanmıştır (Celayir, 2020). Yeni sistem olarak adlandırılan bu yaklaşım, BK'nın beşerî sermayeyi artırma politikalarının bir aracı olarak görülmektedir.

Konuya yönelik tartışmalar ekseninde BK, AB'de demokrasi açığının arttığını gerekçe göstererek AB'den ayrılmak isterken söz konusu sınır yönetimi, sığınma, mültecilerin kabulü, aile birleşimi, göçmen ve üçüncü ülke vatandaşlarının hakları söz konusu olduğunda AB'nin diğer ülkelerinden daha katı bir tutum sergilemektedir. Dolayısıyla bu durum BK'nın 'herkes için demokrasi' bağlamının dışında bir demokrasi endişesi taşıdığını göstermektedir.

BK'nın yeni göçmenlik ve hareketlilik politikası "nitelikli ve niteliksiz yabancılar" üzerine planlanmıştır. Bu süreçte niteliksiz göçmen ve hareketlere karşı daha seçici ve kısıtlayıcı önlemler alınırken, nitelikli olanlara ılımlı bir yaklaşım sergilenmektedir. Dolayısıyla her iki grubun bu süreçte karşılaşacakları sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler de aynı olmayacaktır. Nitelikli hareketlilik olarak kabul edilen Erasmus katılımcılarının bu süreçten nasıl etkilenecekleri ve programın bu ülkedeki geleceğine ilişkin yeni senaryoların tartışılması çalışmamızın odaklandığı konulardan biridir.

Bilindiği üzere Brexit sürecinin tamamlanmasıyla birlikte BK, Erasmus'tan çekileceğini açıklamış ve bunun yerine BK merkezli öğrenciler için dünya çapında öğrenci hareketliliğini finanse edecek yeni bir hareketlilik programına (Turing Programı) geçiş yapmıştır. Birçok kesim tarafından şaşkınlıkla karşılanan bu karar beraberinde bir dizi soru ortaya çıkarmıştır: bu kararın nedenleri, yeni programın nasıl yürütüleceği, Erasmus'tan Turing'e geçerken yaşanabilecek olası sonuçların neler olabileceği bu soruların başında gelmektedir. Tüm bu sorulara yanıt aramadan önce Erasmus Programı'nın genel yapısı hakkında kısa bir bilgi verilerek program ülkeleri arasında BK ve Türkiye'nin mevcut potansiyelinin ortaya konulması ve iki ülke arasında gerçekleştirilen hareketliliğin boyutunun ve yönünün anlaşılabilmesi adına Erasmus Programı Brexit öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı boyutta incelenmiştir. İki ülke arasındaki hareketliliğe yönelik genel bir çerçeve çizildikten sonra BK'nın süreçten çekilmesiyle hem program ülkeleri hem de Türkiye açısından Erasmus'un geleceğine yönelik

tartışmaların ve eğitim hareketliliğini tehdit eden unsurların ya da fırsatların neler olabileceğine yönelik argümanların değerlendirilmesi üzerine odaklanılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni/Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Durum çalışması, Creswell'e (2007) göre araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, dokümanlar vb.) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır; Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre 'niçin' ve 'nasıl' sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu veya olayın derinlemesine incelenmesine olanak veren bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, durum çalışması sınırları belirlenmiş bir araştırma konusunun belirli bir zaman ve mekân içerisinde derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesidir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, Brexit sürecinin genel olarak AB bağlantılı göçlere özelde ise Erasmus hareketliliğine olan etkileri ele alınmıştır. AB bağlantılı Erasmus Programı'nın önemli bir aktörü olan BK'nın süreçten çekilmesinin etkileri yanında bu sürecin başlangıçta Türkiye'nin Erasmus hareketliliğini nasıl etkilediği ve gelecekte nasıl etkileyebileceği üzerine odaklanılmıştır. Bu sebeple, birden fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durum söz konusu olduğu için durum çalışması modellerinden "çoklu durum çalışması" kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada temel veri toplama aracı olarak BK ve Türkiye'nin Erasmus hareketliliğindeki potansiyelinin ortaya konulması, iki ülke arasında gerçekleştirilen hareketliliğin boyutunun ve yönünün daha kapsamlı değerlendirilebilmesi için resmi istatistikler içeren dokümanlar (raporlar, resmî web sayfaları vb.) kullanılmıştır.

Çalışmada araştırmanın amaçlarına göre üç grup veri kullanılmaktadır. Bunlar: (i) Avrupa Komisyonu tarafından 2014-2019 yıllarına ait birer yıllık periyotlarla yayınlanan BK'nın toplam giden/gelen öğrenci, giden/gelen personel sayıları ve program ülkelerine göre gönderdiği/kabul ettiği öğrenci ve personel sayılarıdır (KA103). Erasmus+ Programı 2014 yılından itibaren başlatıldığı ve önceki yıllara ait veriler yayınlanmadığı için başlangıç yılı olarak 2014 yılı seçilmiş, komisyon verilerinde ise son yayınlanan yıl 2019 olması sebebiyle de bu yıllar arasındaki veriler kullanılmıştır.

(ii) Bir diğer veri ise Ulusal Ajans ve Avrupa Komisyonu yıllık raporlarından elde edilen 2004-2019 yıllarına ait Türkiye'nin toplam giden/gelen öğrenci, giden/gelen personel sayıları ve program ülkelerine göre gönderdiği/kabul ettiği öğrenci ve personel sayılarıdır (KA103). Yine birer yıllık periyotlar halinde yayınlanan bu veriler, Türkiye programa 2004 yılında dahil olduğu için başlangıç yılı olarak 2004 yılı seçilmiş, verilerin son yayınlandığı yıl 2019 olduğu için bu yıllar arasındaki verilere yer verilmiştir.

(iii) Son olarak BK'nın resmi internet sayfasından (Turing Scheme) elde edilen Turing Programı'nın işleyişi, hibe miktarı, katılımcı ülkeler ve bu ülkelere verilen kontenjan sayılarına ait veriler kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında her üç veri grubunda BK ve Türkiye'nin hareketlilik durumu ön plana çıkarılmış ve iki ülke arasındaki karşılıklı ilişki grafikler ve haritalarla zenginleştirilmiştir.

BİRLEŞİK KRALLIK VE TÜRKİYE'DE ERASMUS HAREKETLİLİĞİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Eğitim ve öğrenme açısından AB'nin amiral gemisi olarak kabul edilen ve 1987 yılında yürürlüğe giren Erasmus Programı, kuruluşundan bugüne kadar pek çok farklı isimle anılmaktadır. 2014 yılından itibaren **Erasmus+** olarak kabul edilen bu programda toplamda 34 ülke (partner ülkeler dışında) yer almaktadır. BK'nın 1987 yılında üye olduğu programa Türkiye, 2004 yılında dahil olmuştur. Yüksek öğrenimde Avrupa ülkeleri arasında iş birliğinin geliştirilmesi, Avrupalı kimliğinin yaygınlaştırılması, eğitimin kalitesinin artırılması ve kültürlerarası diyalogun sağlanmasını hedefleyen program, 2014-2020 yılları arasında AB'deki gençlerin %3,7'sine yurtdışında eğitim, gönüllülük veya mesleki deneyim imkânı sağlamıştır (Avrupa Komisyonu, 2020).

Program ülkeleri arasında Erasmus hareketliliğine olan katılım 2019 yılına kadar istikrarlı bir şekilde artış gösterirken, 2019 yılında azalmıştır. 2019 verilerine göre yükseköğretimde hareketliliğe katılan öğrenci sayısı 627,068, personel sayısı ise 75,420'dir. **Toplam öğrenci hareketlilik payının en yüksek olduğu ülkeler** sırasıyla İspanya (%14,01), Almanya (%11,58), Fransa (%11,28) İtalya (%10,22), BK'dır (%6,13). Diğer program ülkelerinin toplam öğrenci hareketliliğindeki payı ise %5'ten daha azdır. **Personel hareketliliğinde toplam hareketlilik payının %5'ten fazla olduğu ülkeler** sırasıyla Polonya (%10,13), İspanya (%8,86), Almanya (%7,48), Çek Cumhuriyeti (%5,97) ve İtalya'dır (%5,38) (Avrupa Komisyonu, 2020).

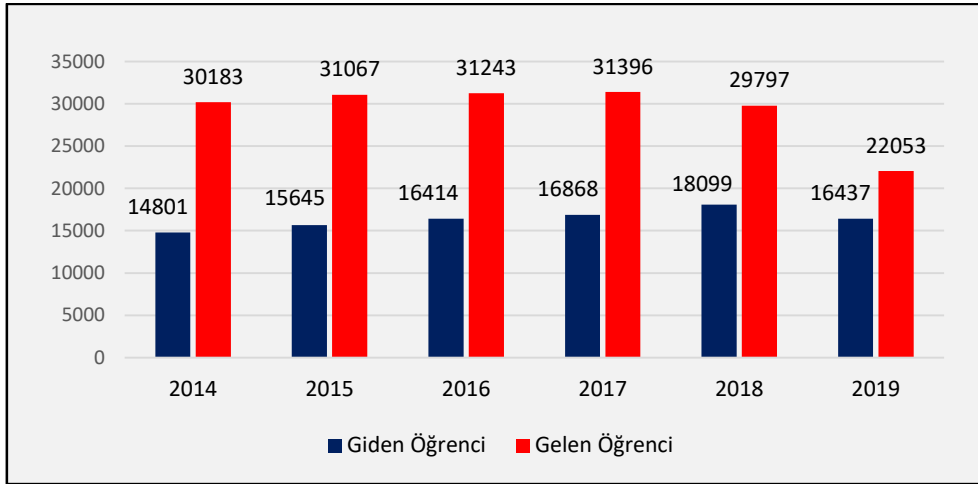
Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere Erasmus hareketliliğinde İspanya, Fransa, Almanya, İtalya, BK, Polonya gibi ülkeler ön sıralarda yer almaktadır. İngilizcenin küresel çekiciliği sebebiyle İngilizce eğitim veren ülkelerin bu hareketlilikte öne çıktığı söylenebilir. Yine İngilizce dışında yaygın kullanılan İspanyolca, Fransızca ve Almancanın resmi dil olarak kullanıldığı ülkeler hareketlilikte daha çok tercih edilmektedir.

Her iki hareketlilik türünde de en yüksek paya sahip ülkelerin sıralamalarında yıllara göre önemli bir değişim yaşanmazken bu ülkeler Erasmus hareketliliğini de en çok kendi aralarında gerçekleştirmektedir. Örneğin, 2019 yılında İspanya'nın en çok öğrenci gönderdiği ve kabul ettiği ülkeler İtalya, Polonya, Fransa, Almanya, Portekiz, BK iken, Fransa'nın en çok öğrenci gönderdiği ve kabul ettiği ülkeler İspanya, BK, Almanya, İtalya ve Belçika'dır (Avrupa Komisyonu, 2020). Bu durum ülkelerin kendilerine yakın sayıda öğrenci gönderen veya alan ülkelerle hareketlilik anlaşmaları yapma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu eğilim Avrupa içindeki alt bölgeler arasında,

Erasmus'a dahil olan ülkelerin daha geniş jeopolitik konumlarını ve pragmatik tercihlerini yansıtan bir merkez/çevre ayrımını güçlendirmektedir (British Council, 2021).

Erasmus hareketliliğini BK özelinde incelediğimizde 2019 yılında toplam hareketlilik payında %5,88'lik oranla program ülkeleri arasında 5. sırada yer almaktadır. Her ne kadar bir önceki yıla oranla hareketlilik payında azalma olsa da (2018 yılında %6,8'lik) sıralamada bir değişim yaşanmamıştır (Avrupa Komisyonu, 2020). BK, program ülkeleri arasında gönderdiğinden daha fazla öğrenci/personel kabul etmektedir. Giden ve gelen öğrenci/personel arasında bir dengesizlik söz konusudur.

Avrupa ülkeleri arasında 'uzaklaşma' geleneğinin oldukça yüksek olduğu BK'da öğrenci göçleri, genç yetişkinlerin iç hareketliliğinin önemli bir parçasıdır (King, 2002). Bu bağlamda düşünüldüğünde 2014-2019 yılları arasında giden öğrenci sayılarında 2019 yılına kadar bir artış görülürken, gelen öğrencilerde 2018 yılına kadar artış gözlenmiş, 2018 yılından sonra ise azalmıştır (Şekil 1).

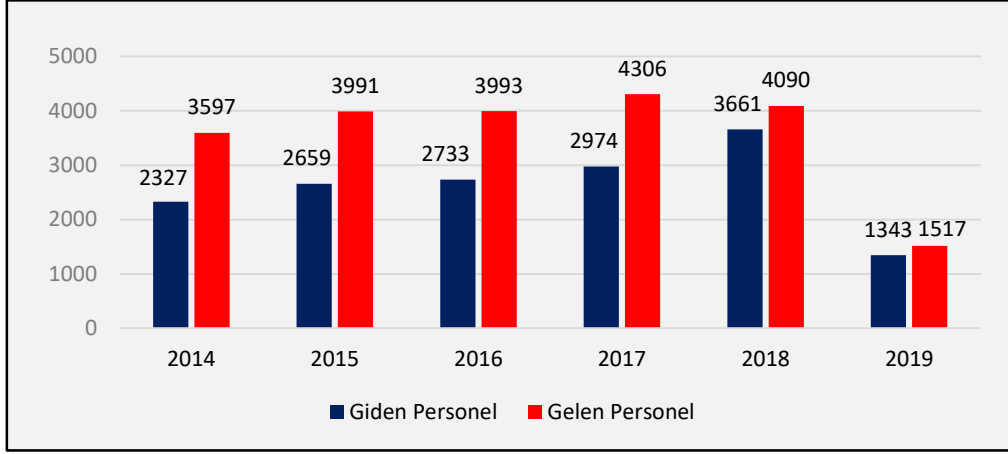
Şekil 1. BK'da Erasmus Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Dağılımı (2014-2019)

Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2014-2019

Erasmus hareketliliğinde giden personel sayıları, tıpkı öğrenci hareketliliğinde olduğu gibi 2019 yılına kadar artış gösterirken, gelen personel sayılarında ise 2017'den sonra (özellikle de 2019 yılında) önemli bir azalma olmuştur (Şekil 2). BK'nın bu hareketlilikteki payı %3,79'dur (2019) ve program ülkeleri arasında 10. sırada yer almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020).

Yıllara göre öğrenci ve personel sayılarının gösterildiği Şekil 1 ve 2'ye bakıldığında Erasmus hareketliliğinin Brexit sürecinden etkilenmediği söylenebilir. Referandum kararının belli olduğu 2016 yılı sonu itibarıyla İngiliz üniversitelerine, AB ülkelerinden gelen başvuruların azaldığı tespit edilmiş ve bu durum büyük ölçüde AB'den ayrılış kararının ve beraberindeki sürecin getirdiği belirsizlikle ilgili olarak değerlendirilmiştir (Burns, 2016). Fakat Brexit sürecinden sonra Erasmus'a olan katılım da böyle bir azalma söz konusu olmamıştır. Üniversiteler arası Erasmus anlaşmalarının 2021 yılının sonuna kadar devam ettirilmiş olması hareketliliğin bu süreçten etkilenmemiş olmasını açıklamaktadır. Her ne kadar 2019 yılında hareketliliğe katılan öğrenci ve personel sayılarında azalma olsa da bu sadece BK'da

yaşanan bir durum değildir. Diğer program ülkeleri arasında da 2019 yılında Erasmus hareketliliğine olan katılım azalmıştır.

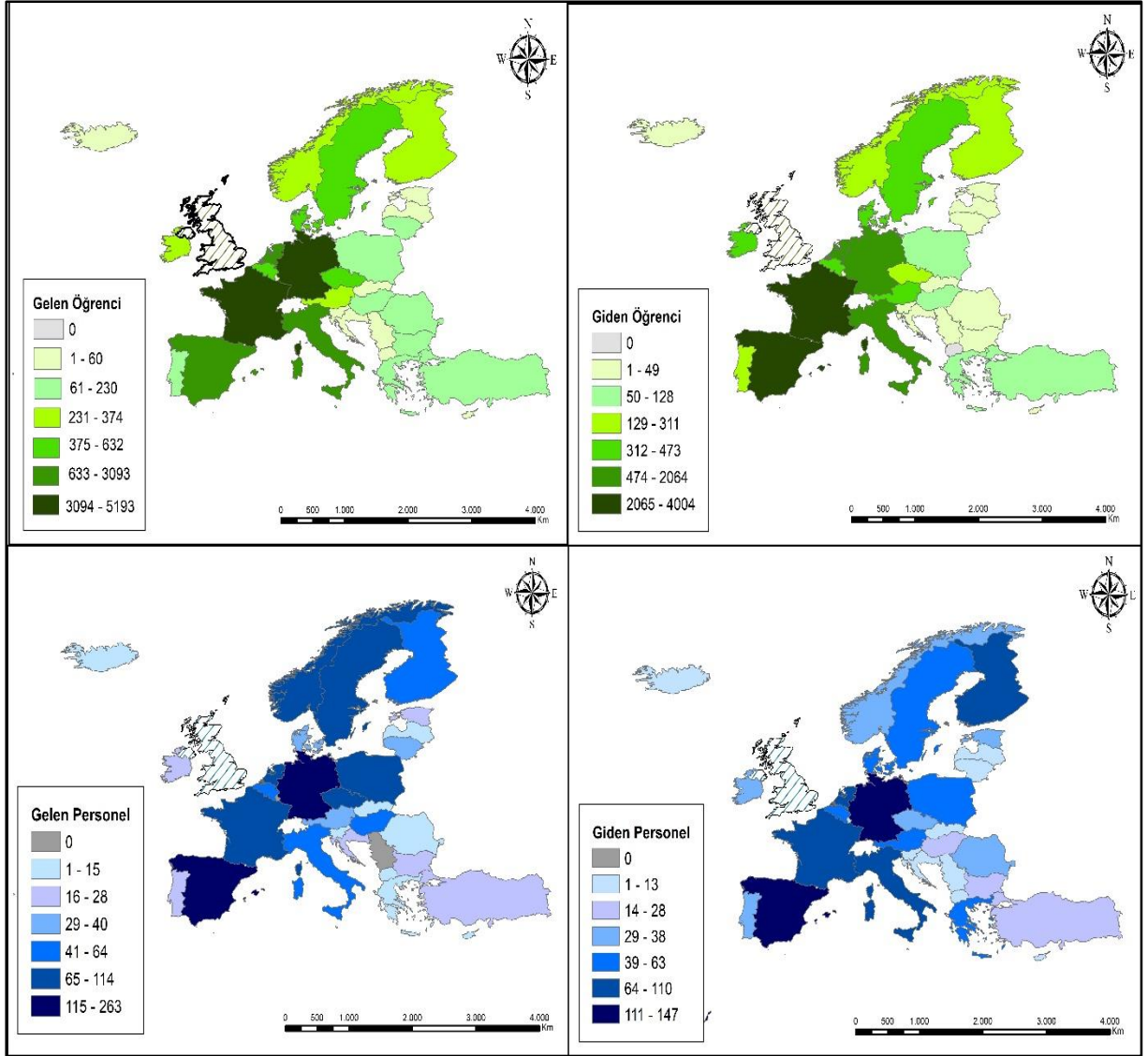

Şekil 2. BK'da Erasmus Personel Hareketliliğinin Yıllara Göre Dağılımı (2014-2019)

Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2014-2019

BK'nın Erasmus hareketliliğini genel olarak değerlendirdiğimizde (Şekil 3) öğrenci ve personel hareketliliğinin dinamikleri oldukça farklı olsa da tüm hareket birimlerinde öne çıkan ülkelerin oldukça benzer olduğu söylenebilir. Bu bağlamda öğrenci hareketliliğinde öne çıkan ülkeler İspanya, Fransa, Almanya, İtalya ve Hollanda iken, en çok personel kabul ettiği ve gönderdiği ülkeler ise İspanya, Almanya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, İtalya'dır. Bu açıdan bakıldığında Erasmus hareketliliğinin ülkelerin tarihsel bağları, coğrafi mesafeleri, ülkelerarası ikili ilişkileri ve politik yakınlıklarıyla oldukça bağlantılı olduğu söylenebilir. Dil faktörünün de hareketlilikte önemli bir etken olduğuna daha önce değinmiştik. Bu noktada Hollanda'da en fazla konuşulan dillerden birinin İngilizce olması iki ülke arasındaki eğitim hareketliliğini kolaylaştırmaktadır.

BK ile en az hareketlilik gerçekleştiren ülkeler ise Kuzey Makedonya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Sırbistan, Slovakya, Slovenya gibi ülkelerdir (Şekil 3).

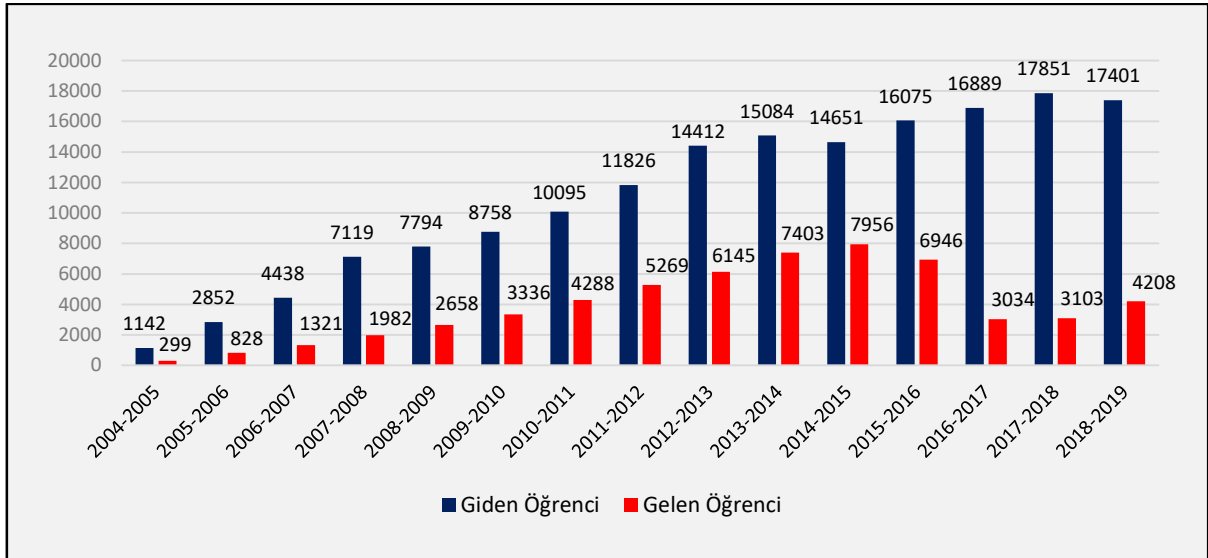

Şekil 3. BK'nın Ülkelere Göre Öğrenci ve Personel Hareketliliği (2019)

Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2019

Erasmus hareketliliğini ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde 2004 yılından bu yana, programa katılan öğrenci sayılarında yıllar içinde dalgalanmalar görülse de genel bir artış eğilimi göstermektedir. Şekil 4'te sunulan veriler Erasmus kapsamında giden ve gelen öğrenci sayılarını göstermektedir. Türkiye'de giden/gelen öğrenciler arasında bir dengesizlik söz konusudur ve giden öğrenci sayısı her zaman gelen öğrenci sayısından daha fazladır.

Türkiye, 2019 yılında (**Giden öğrenci sayısı: 15,596/ Gelen öğrenci sayısı: 4404**) %3,18'lik payla öğrenci hareketliliğinde program ülkeleri arasında 10. sırada yer almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020).

Şekil 4. Türkiye’de Erasmus Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019)

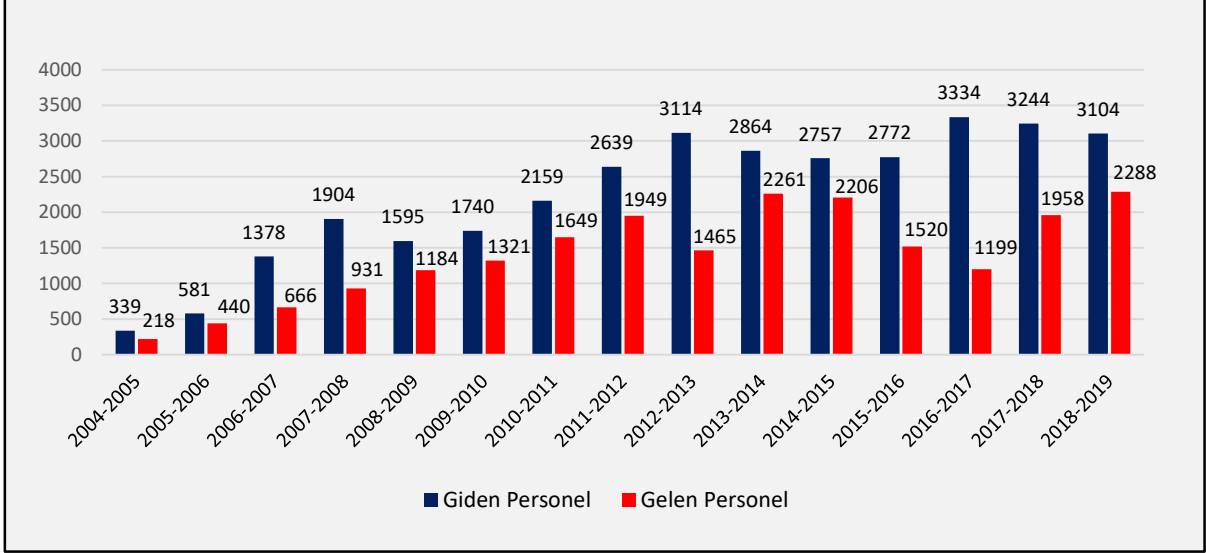
Kaynak: Ulusal Ajans ve Avrupa Komisyonu raporlarından üretilmiştir, 2004-2019

Türkiye’nin en fazla öğrenci gönderdiği ülkeler arasında Polonya, Almanya, İtalya, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Portekiz, Romanya, Litvanya, Fransa, Hollanda gibi ülkeler yer almaktadır (Şekil 6). Öğrenci gönderilen ülkeler arasında ilk sırada Polonya’nın yer almasında Doğu Avrupa ülkeleri arasında en kalabalık nüfuslu ülkelerden biri olması, eğitim dilinin İngilizce olması, eğitim maliyetlerinin düşük olması (Özey ve Özözen Kahraman, 2020) ve Polonya’nın para birimi olan Zloti’nin değerinin Türk lirasına yakın olması gibi nedenler etkili olmaktadır (Karlı ve Özel, 2020). Kosmaczewska’a (2015) göre Polonya’da hareketliliğe katılmaya uygun kurum sayısının oldukça fazla olması ve uzun süredir devam eden göç dalgalarına açıklık geleneği de çekici faktörler arasında gösterilebilir. Yine İtalya’nın coğrafi konumu, hareketliliğe katılmaya uygun kurum sayısı açısından İtalya’nın 6. sırada yer alması (Breznik ve Ragozini, 2015), İspanya’da yaşam maliyetlerinin düşük olması, İngilizcenin çok fazla konuşuluyor olması, coğrafi konumu ve iklimi öğrenci tercihlerinde önemli bir argümandır. Rodriguez Gonzalez, Bustillo Mesanza ve Maril’e (2011) göre ülkelerin iklim özellikleri söz konusu bu hareketlilikte oldukça belirleyici olabilmektedir ve katılımcılar daha çok sıcak iklim bölgelerini tercih etmektedir.

2019 verilerine göre Türkiye’nin en az öğrenci gönderdiği ülkeler ise Lüksemburg, İzlanda, Güney Kıbrıs, Lihtenştayn’dır (Şekil 6).

Ülkemize en fazla öğrenci gönderen ülkeler arasında Almanya, Fransa, Romanya, Polonya, Hollanda gibi ülkeler yer almaktadır (Şekil 6). Almanya’nın ilk sırada yer almış olmasında Türklerin Almanya’da yaşayan en büyük azınlık olmasının da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çalışkan’ın (2017) çalışmasında da belirttiği gibi özellikle Almanya ve Hollanda’dan gelen öğrenciler arasında Türk kökenli ailelerin çocuklarının olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu durum Erasmus Programı’nda öğrencilerin seçimlerinde tarihsel ve kültürel bağların önemli rol oynadığını göstermektedir.

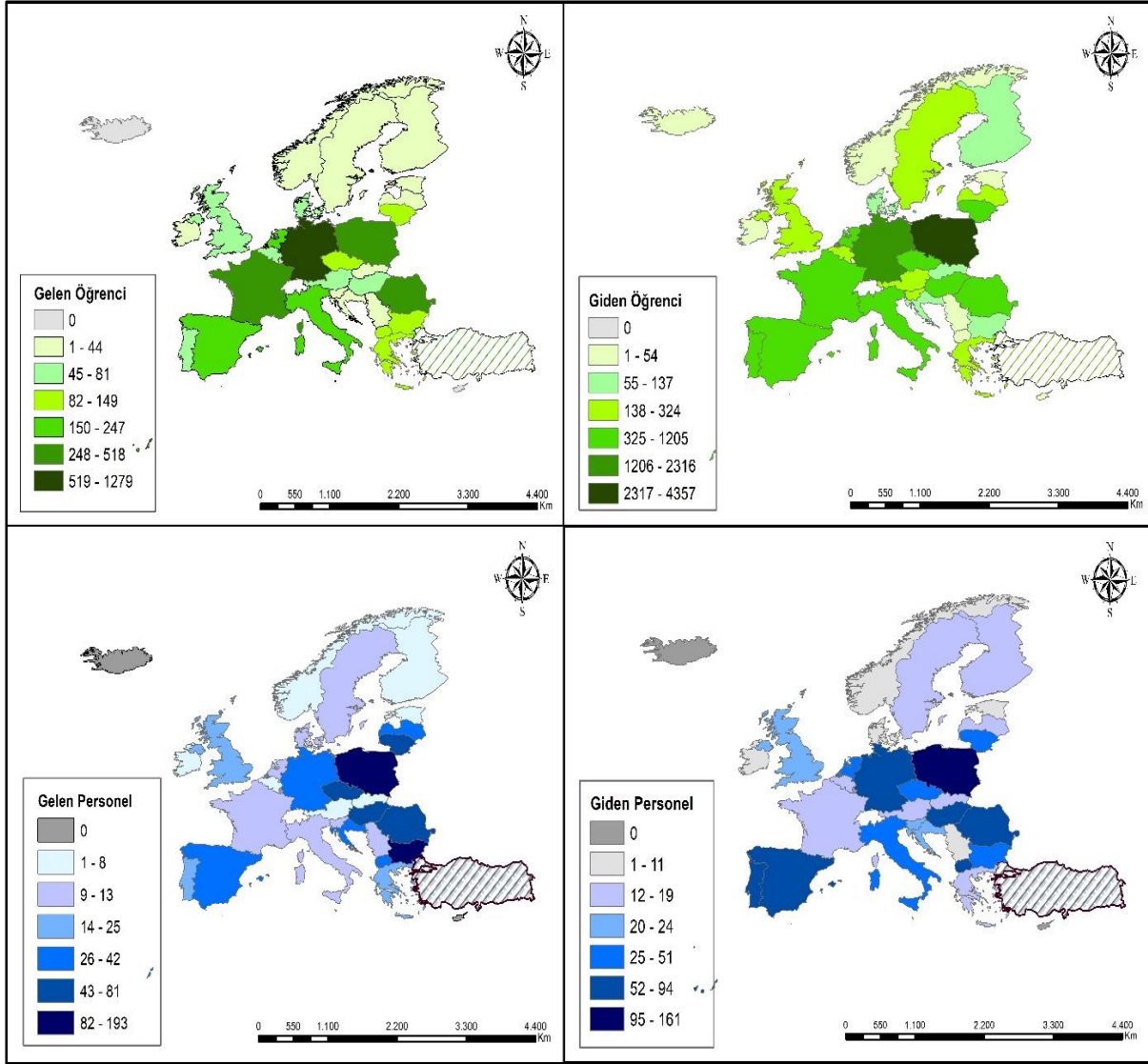
Şekil 5'te sunulan veriler Erasmus personel değişimi kapsamında giden ve gelen personel sayılarını göstermektedir. Personel hareketlilik sayılarında da yıllar içinde dalgalanma görülmektedir ve giden/gelen personel arasındaki dengesizlik hala geçerlidir. Türkiye'nin 2019 yılında (**Giden personel sayısı: 1042/ Gelen personel sayısı: 1018**) personel hareketliliğindeki payı %2,73'tür ve program ülkeleri arasında 16. sırada yer almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020).

Şekil 5. Türkiye’de Erasmus Personel Hareketliliğinin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019)

Kaynak: Avrupa Komisyonu raporlarından üretilmiştir, 2004-2019

Türkiye'nin en fazla personel gönderdiği ülkeler arasında Polonya, İspanya, Almanya, Kuzey Makedonya, Romanya; Türkiye'ye en fazla personel gönderen ülkeler ise Bulgaristan, Polonya, Romanya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti'dir (Şekil 6). Personel hareketliliğinde Türkiye, özellikle Balkan ülkelerinden gelen katılımcılar için bölgesel bir merkez konumundadır. Yine ülkeler arasındaki ilişkilerin, coğrafi mesafenin, kültürel yakınlığın vb. bu hareketlilikte belirleyici olduğu söylenebilir.

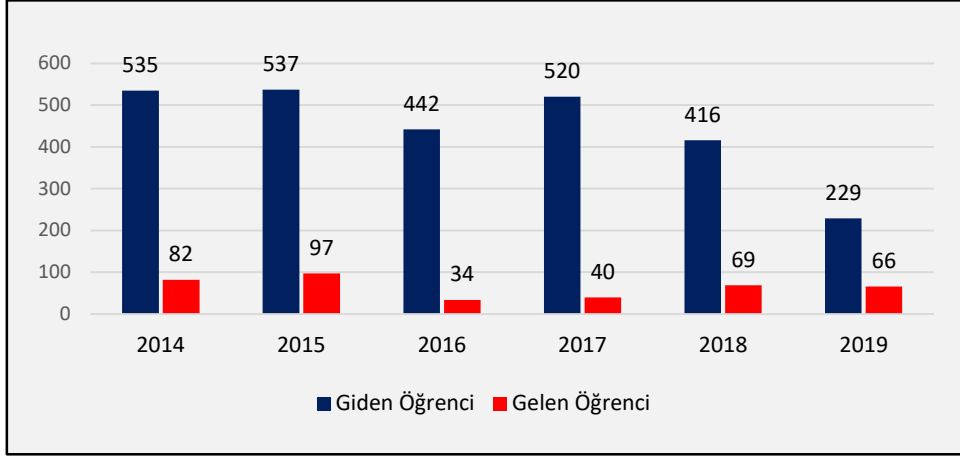
Şekil 6. Türkiye'nin Ülkelere Göre Öğrenci ve Personel Hareketliliği (2019)
Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2019

BULGULAR

Erasmus Kapsamında Birleşik Krallık ve Türkiye Arasındaki Karşılıklı İlişkilerin Dinamikleri

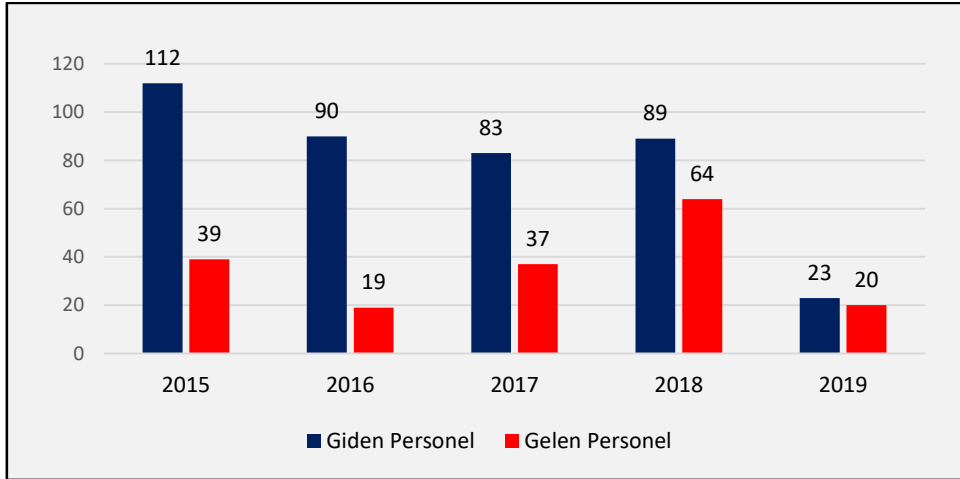
Brexit öncesi ve sonrasında iki ülke arasındaki Erasmus ilişkilerinde Türkiye, BK'ya her zaman daha fazla öğrenci ve personel göndermektedir. BK her iki hareketlilik türünde de kabul eden ülke konumundayken, Türkiye gönderen ülke konumundadır. Giden ve gelen öğrenci sayılarının yer aldığı Şekil 7'ye göre 2015 yılından sonra Türkiye'nin gönderdiği ve kabul ettiği öğrenci sayılarında azalma söz konusudur. Çalışkan'ın (2017) çalışmasında belirttiği gibi ülkemizde yaşanan siyasi istikrarsız ortam ve Türkiye'nin uğradığı terör saldırılarının ülkeye gelen öğrenci akışını önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. Bunun dışında 2016 yılında olağanüstü hâl uygulamalarının bu azalmada etkili bir faktör olduğu söylenebilir. 2015 yılında giden öğrenci sayısı 537 iken 2016 yılında bu rakamın 442'ye gerilemesi sebebiyle böyle bir yorum yapılmıştır. 2019 yılına bakıldığında hem Türkiye'den giden hem

de Türkiye'ye gönderilen öğrenci sayısı azalmıştır. Giden öğrenci sayısındaki yaşanan bu azalmada pandemi sürecinin ve 2019 ekonomik krizinin eş zamanlı etkisinden söz edilebilir.

Şekil 7. 2014-2019 Yılları Arasında Türkiye'den BK'ya Giden ve BK'dan Türkiye'ye Gelen Öğrenci Sayıları
Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2014-2019

2015²-2019 yılları arasında Türkiye ve BK arasındaki personel hareketliliğinde ise öğrenci hareketliliğine benzer sonuçlar görülmektedir (Şekil 8). 2015 yılından sonra Türkiye'nin gönderdiği ve kabul ettiği personel sayılarında azalma olmuştur. Bu noktada ülkemizde 2016 yılında olağanüstü hâl uygulamaları ve Türkiye'nin uğradığı çeşitli terör saldırıları personel akışını önemli ölçüde etkilemiştir.

Şekil 8. 2015-2019 Yılları Arasında Türkiye'den BK'ya Giden ve BK'dan Türkiye'ye Gelen Personel Sayıları
Kaynak: Avrupa Komisyonu Raporları, 2015-2019

Erasmus dahilinde Türkiye ve BK arasındaki hareketlilikte Türkiye'nin daha aktif bir rol oynadığı görülmektedir. İki ülke arasındaki hareketliliğin sona erdirilmiş olması BK'ya göre Türkiye'yi görece olarak daha çok olumsuz etkileyecektir. BK'nın söz konusu dönemler içinde Türkiye'ye gönderdiği

² Türkiye ve BK arasındaki hareketliliğin gösterildiği şekillerde Avrupa Komisyonu tarafından 2014 yıllana ait verilerde ülkelerle ilgili eksik veriler bulunduğu için 2015 başlangıç yılı olarak kabul edilmiştir.

öğrenci ve personel sayılarına bakıldığında bu süreçten çekilmiş olması BK'dan gidenler için önemli bir kayıp yaratmamaktadır ve bu açık başka programlarla telafi edilebilecek boyutlardadır. Fakat Türkiye'den BK'ya olan hareketliliğin daha fazla olduğu düşünüldüğünde programın en nitelikli aktörlerinden birinin programdan çekilmiş olmasının ülkemiz için bir kayıp olacağı açıktır.

Brexit Sonrası Eğitim Hareketliliğinde Yeni Açılımlar: Erasmus'tan Turing'e

İki ülke arasındaki Erasmus hareketliliğini genel olarak değerlendirdikten sonra bu bölümde Erasmus Programı'nın prototiplerinden biri olan BK'nın AB'den ayrılmış olmasının program üzerinde yaratacağı etkiler tartışılacaktır.

Değişim programları, özellikle gençlere serbest dolaşım, iş imkânı ve yabancı dili geliştirmek gibi birçok imkanlar sunması açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple BK'daki genç nüfus, AB'nin sağlamış olduğu imkanlardan vazgeçmek istememiştir. Sirkeci'nin (2016) de belirttiği gibi gençler, üniversiteliler, büyükşehirlerde yaşayanlar, Londra'nın metropolitan ve büyük ölçüde göçmen kökenli seçmenleri referandumda AB'de kalma doğrultusunda oy kullanmıştır (Sirkeci, 2016). Referandum sonuçlarına göre 18-24 yaş grubunda %73, 25-34 yaş grubunda %62 oranında AB'de kalma yönünde oy kullanılırken; 55 yaş ve üzerindeki nüfusta %60 civarında AB'den ayrılma yönünde oy kullanılmıştır (Topaloğlu, 2018). Her ne kadar referandum sonucunda BK'nın AB'den ayrılması netleşmiş olsa da Erasmus Programı'na devam edebilmesi mümkündür. Sonuçta programda yer alan ülkelerin hepsi AB üyesi değildir. Kuzey Makedonya, İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, Sırbistan, Türkiye gibi ülkeler AB üyesi olmasalar da programın tüm avantajlarından yararlanabilmektedir. Bu bağlamda Brexit süreci boyunca BK'nın programda kalması yönünde birçok öneri sunulmuş fakat AB ile Erasmus üyeliğinin maliyeti üzerine anlaşma sağlanamaması sebebiyle BK, Erasmus'tan ayrılmayı tercih etmiştir. James'e (2021) göre Erasmus'tan ayrılma nedeni mali gerekçelere dayandırılmış olsa da tek geçerli sebep bu değildir. Erasmus Programı'nın Avrupalı kimliğini teşvik etmesi ve güçlendirmesi amacıyla tasarlanmış olması programa şüpheyle yaklaşan Brexit taraftarları için önemli bir endişe kaynağıdır. Tüm bu gerekçeler bir araya getirildiğinde de yeni bir eğitim hareketliliği programı gündeme gelmiştir.

Turing Programı, olarak bilinen bu program adını ünlü bilim adamı Alan Turing'den almaktadır. Bu program 110 milyon £ (132 milyon €) bütçe ile (2019 yılında BK'da Erasmus için ayrılan hibe miktarı 144 milyon €) farklı kademelerde 35.000 öğrenciye uluslararası platformda eğitim fırsatı sağlamaktadır. 2021-22 akademik yılı içinde faaliyete geçirilen programın hedefleri arasında BK Hükümeti'nin 'Küresel Britanya' vizyonuna uygun olarak, mevcut ortaklıkları derinleştirmek ve dünya çapında yeni ilişkilerin kurulmasını teşvik etmek, katılımcıların temel becerilerini geliştirmek, küresel iş piyasasında öne çıkmalarına ve istihdam edilebilirliklerini artırmalarına yardımcı olmak gibi hedefler bulunmaktadır. Programda dezavantajlı olarak kabul edilen düşük sosyo-ekonomik statüye sahip öğrencilere, engellilere, mültecilere, sığınmacılara vb. gruplara öncelik verileceği ve bu öğrencilerin vize ve pasaportla ilgili seyahat masraflarının da karşılanacağı belirtilmiştir (Turing Scheme, 2021).

Programın hedefleri, Erasmus ile oldukça benzer olsa da Erasmus'ta sunulan avantajların çok gerisinde kaldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Aktan, 2021). Ulusal Öğrenci Birliği, hükümetin Erasmus'tan ayrılma kararının birçok öğrencinin yurtdışında eğitim görme potansiyeline zarar vereceğini belirtirken, İskoçya Özerk Bölge Başbakanı ve Brexit eleştirmeni Nicola Sturgeon, BK'nın Erasmus Programı'ndan çekilmesini çok sert eleştirmiş, *“Pek çok genç için fırsatları ve ufku genişleten bir girişim olan Erasmus'a katılımı sona erdirmek, BK hükümeti tarafından yapılan kültürel bir vandalizmdir.”* açıklamalı bir tweet paylaşmıştır (Gallardo, 2020). Aynı zamanda öğrenci hareketliliğinin ikinci sınıf versiyonu olarak tanımlanan Turing Programı'nın, öğrencilerin yurtdışına seyahat etme fırsatlarını azaltarak BK'ya daha içe dönük bir yer haline getireceği de öne sürülmektedir (Picton, 2021).

Bu tartışmalardan yola çıkarak iki programı kıyasladığımızda; Turing dünya çapında hareketliliğe katılım imkânı sağlarken, Erasmus AB bağlantılı bir hareketlilik sağlamaktadır. Her iki program da sadece üniversite öğrencilerini değil, aynı zamanda mesleki eğitim gören, stajyerlik gibi amaçlarla katılım gösteren bireyleri de kapsamaktadır. Fakat Erasmus Programı personel hareketliliğine imkân sağlarken, Turing Programı'nda böyle bir durum söz konusu değildir. Turing, sadece BK'dan giden öğrenci hareketliliğini desteklediği için karşılıklıya dayanmamaktadır (Hoey, 2021).

Erasmus öğrencilere en az 3 ay en fazla 12 ay boyunca hareketlilik imkânı sağlarken, bu süre Turing Programı'nda en az 4 hafta en fazla 12 aydır. Program kapsamında verilecek hibe miktarı hedef ülkelere göre üç gruba (Yüksek-Orta-Düşük Yaşam Maliyeti) ayrılmıştır. Dört ile sekiz hafta süren hareketlilikte yüksek yaşam maliyeti olan ülkelere (ABD, Kanada, Japonya vb.) gidenlere ayda 545 £ (634,92 €), orta (Almanya, Fransa, Türkiye vb.) ve düşük (Afganistan, İran, Rusya vb.) yaşam maliyeti olan ülkelere gidenlere ayda 480 £ (559,19 €) hibe verilecektir. Sekiz haftadan uzun süren hareketlilikte yüksek yaşam maliyeti olan ülkelere gidenlere ayda 380 £ (442,32 €), orta ve düşük yüksek yaşam maliyeti olan ülkelere gidenlere ayda 335 £ (390,27 €) verilmesi planlanmaktadır (Turing Scheme, 2021). Erasmus'ta ise 1. ve 2. grup ülkelere (Almanya, Danimarka, Fransa vb.) verilen aylık öğrenim hibesi 600 €, aylık staj hibesi 750 €'dur. 3. grup ülkelere (Bulgaristan, Polonya, Türkiye vb.) verilen aylık öğrenim hibesi 450 €, aylık staj hibesi ise 600 €'dur (Ulusal Ajans, 2021).

İki program arasındaki temel farklılıklardan bir diğeri Erasmus Programı altında sınırlı süre boyunca (en az 3 ay en fazla 12 ay) tüm Avrupa'da vizesiz seyahat etmek mümkünken, Turing ile bu süre AB dışından gelen değişim öğrencileri için 90 gün ile sınırlıdır. Bu durum AB vatandaşı olmayan Türk öğrencilerinin de Turing'e katılmış olmasının Erasmus'a göre hareketliliklerini sınırlayacağını göstermektedir. AB vatandaşları ise İngiltere'de en fazla 6 ay boyunca bulunabilecek bunun üzerindeki süreler için öğrenci vizesine başvurmak zorunlu olacaktır (Reuben and Kovacevic, 2021). Fakat bu durum ekstra maliyet ve bürokrasi demektir. Brexit sürecinden sonra kişilerin serbest dolaşım hakkının sona ermiş olması hem kısa dönemli hem de uzun dönemli göç akışları üzerinde etkili olacaktır. Bu durumun olumsuz etkilerinin görülmeye başlandığı da söylenebilir. Örneğin, Brexit sonrasında ülkeler arasında seyahatlerde ilk kez vize sürecinin başlatıldığı bu dönemde, çok sayıda öğrenci vize engeliyle

karşılaştığı için eğitimlerini devam ettirme hususunda sorun yaşamaktadır. Özellikle İspanya'ya yapılan vize başvurularında yaşanan sorunlar nedeniyle Bileşik Krallık Dışişleri Bakanlığı üniversiteler adına işlemlerin hızlandırılması için İspanyol yetkililerle temasa geçmiş fakat bu talebe her hangi bir yanıt verilmemiştir. Ayrıca İspanya'ya vize başvurusunun oldukça masraflı olması ve Almanya, Belçika, Hollanda ve Fransa'ya yapılan başvurularda bürokratik engellerin bulunması gibi sebepler ülkeler arasındaki hareketlilik üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla hareketliliğin daha kolay vize alınabilen Latin Amerika ülkelerine doğru kayacağı öngörülmektedir (Adams and Hall, 2021). Türkiye ve Latin Amerika ülkeleri düşünüldüğünde Türkiye'nin yabancı öğrenci akışına oldukça açık ülkelerden biri olduğu da unutulmamalıdır.

Bazı eleştirilenlere göre Brexit sürecinin yaratmış olduğu olumsuz etkileri azaltabilmek için Turing Programı iyi bir seçenek olacaktır. Programa bu yıl 40.000 üniversite öğrencisinin başvurduğu ve bu öğrencilerin 28.000'inin yerleştirileceği belirtilmiştir. 2018-2019 akademik yılında BK'da Erasmus'a katılım gösteren öğrencilerin 18.099 olduğu düşünüldüğünde, Turing Programı'na olan bu katılım tahminlerin çok üzerindedir (Mitchell, 2021).

Programın planlanması sürecinde BK Eğitim Bakanlığı tarafından büyükelçiliklerden ve İngiliz konseyinden denizaşırı paydaşları programa dahil etmeleri istenmiş ve ülkedeki üniversitelerle işbirliği yapılmıştır. Bu kapsamda Turing Programı'nın sitesinde program ülkeleri ve bu ülkelere yükseköğrenim kapsamında verilen kontenjanlar yayınlanmış, 158 ülkenin yer aldığı listede 1. sırada ABD (3911) yer alırken, onu Çin (1857), Kanada (1766), Avustralya (1405), Fransa (1212), İspanya (1171), Japonya (1169), Hong Kong (1012), Hindistan (1002), Almanya (933) ve Güney Kore (808) izlemiştir. Türkiye ise 49 kişilik kontenjanla Malavi, Zambiya, Ruanda, Fas ve Filipinler gibi ülkelerden sonra yer almaktadır (Turing Scheme, 2021). Söz konusu bu listede yer alan ülkelere bakıldığında BK'nın yeni küresel planının bir parçası olarak uluslararası ortaklıkları güçlendirmeyi ve Avrupa sınırlarının ötesindeki fırsatları değerlendirmeyi hedeflediği söylenebilir.

BK'nın ülkelere verdiği kontenjanlardan AB ülkeleri ile Erasmus bağlantılarını Turing Programı'nda da devam ettirmek istediği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak listede Çin, Japonya, Hindistan gibi ülkelerin yer alması eğitimde coğrafi çeşitliliğin sağlanması adına oldukça önemli bir adımdır. HESA'nın (2019-2020) yayınlamış olduğu çalışmada AB dışından BK'ya öğrenci gönderen ülkeler arasında Çin ilk sırada yer almaktadır (HESA, 2021). Dolayısıyla BK ve Çin arasında gerçekleştirilen hareketlilik, Turing ile daha sistematik bir hale getirilmek istenmiştir. Erasmus Programı kapsamında 2019 yılında BK ve Türkiye arasındaki öğrenci hareketliliğine toplamda 295 öğrenci katılmıştır (Şekil 7), Turing kapsamında ise Türkiye verilen kontenjan 49 kişi ile sınırlı tutulmuştur. Söz konusu bu kontenjanın oldukça sınırlı kalması BK'nın 'Küresel Britanya' açılımının Türkiye açısından önemini olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye, bu ülkeler arasında kalabalık ve genç nüfus potansiyeli oldukça yüksek bir ülke olmasına rağmen kontenjan sayısının çok az olması Türkiye'nin program içinde sembolik

varlığıyla temsil edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin bu süreçte ihmal edildiği ve beklentilerin ülkemiz açısından karşılanamadığı söylenebilir.

Sonuç olarak Çin'in dünyada yükselen bir değer olması, Japonya'da teknoloji, bilim programlarının gelişmiş olması gibi faktörler düşünüldüğünde BK'nın eğitim hareketliliğinde yeni açılımlarını siyasi, ekonomik, kültürel temeller üzerine şekillendirdiği söylenebilir. İlerleyen süreçte yüksek kontenjan verilen ülkelere hangi alanlarda daha fazla öğrenci gönderildiğine bakılarak bu eğitim politikasının arka planında jeopolitik kaygıların ve ülke uzmanları yetiştirmek gibi planların olup olmadığı ile ilgili yorumlar daha sonra tartışılabilir.

Her ne kadar İşçi Partisi'nin Eğitim Sekreteri Kate Green, hükümetin Turing Planı üzerindeki hedeflerinin gerçeğe uymadığını belirtmiş olsa da (Reuben and Kovacevic, 2021) programın hedeflerine ulaşip ulaşamayacağını söylemek için oldukça erkendir. İçinde bulunduğumuz pandemi koşulları nedeniyle uluslararası hareketlilikte yaşanan kısıtlamalar programın uygulanma sürecini de olumsuz etkilemiştir. Brexit'ten sonra eğitim hareketliliğinde yeni açılımların tasarlandığı, uluslararası ortaklıkların kurulduğu, yeni düzenlemelerin yapıldığı bu akademik yılda, İngiliz öğrencilerin ve üniversitelerin yeni sürece alışabilmeleri için belli bir süre gerekmektedir. Universities UK International (UUKİ) tarafından düzenlenen webinarında Turing Programı, Erasmus'un yerine alacak program olmayıp alternatif bir seçenek olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (UUKİ, 2021).

BK, sahip olduğu nitelikli üniversiteleri ile eğitimde fark yaratarak eğitim göçünde önemli bir merkez konumundayken kısa süreli programlar dahilinde uluslararası fonlarla oluşmuş öğrenci kabulü yerine, kendi imkanları dahilinde gelen yabancı öğrencilere açık bir ülke olduğunu Turing Programı'yla ilan etmiştir. BK'da eğitimin üst düzeyde ticarileştiği düşünülürse alınan bu kararın arka planında ekonomik sebeplerin etkili olduğu ve BK'nın hareketlilikten elde ettiği geliri daha fazla arttırmak istediğine yönelik yorumlar yapılabilir. Bu süreçte BK'ya gelecek öğrenciler kendi imkanları dahilinde gelecekleri için büyük üniversitelere (Oxford, Cambridge vb.) olan talep artarken, küçük üniversitelerin kendilerini tanıtabilecekleri fırsatların azalacağı ve bu üniversitelere gelen öğrenci sayısının ve üniversitelerin yabancı öğrenci gelirlerinin azalacağına yönelik yorumlar tartışılabilir. Ayrıca BK, AB'den ayrılarak sadece Erasmus'tan değil Horizon 2020 Programı'ndan yararlanma imkanını da kaybetmiştir.

Horizon 2020, AB'nin şimdiye kadarki en yüksek bütçeli (95,5 milyar €) araştırma ve yenilik çerçeve programıdır. Bu programla Avrupa'nın dünya standartlarında bilim üretmesi, yenilik üretiminin önündeki engelleri ortadan kaldırması ve yenilik üretiminde özel sektör ve kamu sektörünün ortak çalışma yapmalarının kolaylaştırılması misyon edinilmiştir. 2021-2027 yıllarını kapsayan bu program bütçesinden en fazla hibe alan kuruluşlar ise üniversitelerdir. Program kapsamında desteklenen projelere en fazla katılım gösteren ülke Almanya'dan sonra BK'dır (Güner, 2020). Fakat Brexit sonrası üniversitelerin bu hibelerden yararlanamayacak olması sebebiyle BK, uzun vadede uluslararası öğrenci pazarındaki payını kaybetme ihtimali ile karşı karşıya kalabilir.

BK'nın denenmiş test edilmiş bir sistemin rahatlatıcı çerçevesinin dışında bir öğrenci hareketlilik şeması başlatırken dikkate alması gereken bazı konular bulunmaktadır. Bu bakımdan, daha önce Erasmus'a katılan ancak şimdi onun dışında faaliyet gösteren başka bir ülkenin deneyimini dikkate almak ihtiyatlı olabilir. İsviçre, 2014 yılında gerçekleştirdiği referandum sonrasında AB ile anlaşma müzakerelerini bitirme kararı alarak Erasmus Programı'ndan da çekilmiştir. Ekonomik gerekçeleri bahane göstererek alınan bu kararda ülkeler arası serbest dolaşım haklarının sınırlandırılması, vatandaşlık hakları vb. konular oldukça belirleyicidir. Erasmus Programı ülkeleri arasında ikinci ve üçüncü grup ülkelere mesafeli duran ülkenin İsviçre olması ve Hırvatistan'ın 2013'te AB'ye üyeliğinin ardından Hırvat vatandaşlarına sınırsız serbest dolaşım haklarının verilmesi bu kararın alınmasında etkili olmuştur (James, 2021). İsviçre'nin bu kararı, 2014 yılında Erasmus'a katılan Hırvatistan'ın AB üyeliğini kullanarak daimî göçmen olabilecekleri riski sebebiyle aldığı söylenebilir. James'e (2016) göre İsviçre'nin Erasmus sonrası süreçte '(SEMP) İsviçre-Avrupa Hareketlilik Programı'nı yürütmeye başlama kararı alması İsviçre üniversiteleri ve İsviçre'deki öğrenciler için endişe yaratmıştır. SEMP'in başlangıcından bu yana, öğrenci hareketliliğindeki büyümenin yavaşladığı ve bazı yıllarda keskin bir şekilde düştüğü, bu da İsviçre üniversitelerinin Erasmus dışındaki programlardan beklentileri için bir hayal kırıklığıdır. Uluslararası eğitim hareketliliği alanında İsviçre'nin, 'tek başına devam etme' deneyimi, BK için bir selamlama dersi niteliğindedir.

Brexit sürecinde ekonomik, sosyal, siyasi konularda yürütülen tartışmalar BK'nın Erasmus Programı'ndan ayrılarak Turing'e geçmesiyle birlikte de yaşanmıştır. Tıpkı İsviçre örneğinde olduğu gibi BK'da da yeni programın geleceğine ilişkin endişeler bulunmaktadır. James'in (2021) de belirttiği gibi BK'nın Erasmus'tan Turing'e geçmesinin olası bir sonucu olarak BK merkezli dezavantajlı öğrencilerin eğitim hareketine katılımında bir artış yaşanmış olabilir fakat yurtdışındaki üniversitelerden gelen dezavantajlı öğrencilerin BK'daki bu tür fırsatlara katılımının azalabileceği olasılığı bu endişelerden biridir. Yine ülkelerin tek başına yürütmeye çalıştıkları hareketlilik programlarını tehdit eden artan idari yük, karşılıklı ilişkisinin sağladığı teşvikin kaybı ve Avrupa üniversiteleriyle yapılan iş birliklerinin azalması gibi unsurların varlığı da önemli bir kaygı kaynağıdır.

Birçok konuda (serbest dolaşım, göç yasaları, sığınmacılar) AB programlarından uzaklaşan ve AB'ye geri dönme ihtimali zayıflayan BK'nın kurallarını kendi belirlediği programlarda kalıcı ve başarılı olabilmek, uzun vadede akademik işbirlikleri sağlamak ve yeni proje ortaklıkları güçlendirmek için daha sistemli bir planlama yapması gerekmektedir. Bu bağlamda BK, Erasmus Programı'ndaki olumlu tarafları Turing'e entegre ederek ve programın kapsayıcılığını arttırarak sadece kendi öğrencilerinin değil diğer ülkelerin öğrencilerinin de hareketliliğe katılmasını sağlayarak eğitim hareketliliğindeki konumunu güçlendirebilir.

Erasmus Programı'nın Geleceğine Yönelik Tartışmaların Program Ülkeleri ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

BK'nın AB'den ayrılmak istemesiyle başlayan süreç, eğitim hareketliliğinde de yeni açılımları gerekli kılmıştır. BK, Erasmus Programı için oldukça önemli bir destinasyondur. Bu açıdan düşünüldüğünde sorulacak en önemli sorulardan biri BK'nın programdan ayrılmasının yaratmış olduğu boşluk hangi ülkeler tarafından doldurulacaktır?

Ülkeler arasında gerçekleştirilen eğitim hareketliliğinde ülkelerin coğrafi konumları, gelişmişlik düzeyleri, para birimleri, ülke içinde konuşulan diller, ülkeler arasındaki diplomatik ilişkiler, tarihsel ve kültürel bağlar, ekonomik faktörler, mesafe faktörü gibi birçok etmenin etkisinden söz edilebilir. Bu bağlamda BK'nın ayrılmasıyla birlikte İspanya, Almanya, Fransa ve İtalya'nın zaten diğer program ülkelerine göre oldukça yüksek olan Erasmus paylarını daha fazla arttıracakları öngörülmektedir. Bu hareketliliğin ivme kazanabilmesinde bu ülkelere verilen hibe miktarının yüksek olması, küresel ülke sıralamaları gibi faktörler de belirleyici olacaktır. Örneğin, Times Higher Education'ın (2022) uluslararası öğrenci sayıları, personel başına düşen öğrenci sayıları gibi göstergelere göre yayınlamış olduğu "Dünyanın En İyi Üniversiteleri" listesinde Almanya'dan 41, İtalya'dan 26, Fransa'dan 16 üniversitenin yer almış olması ve QS Best Student Cities (2022) tarafından yayınlanan "En İyi Öğrenci Şehirleri" sıralamasında İspanya, Almanya ve Fransa'dan 3 şehir, İtalya'dan ise 2 şehrin bulunması gibi sebepler bu ülkeleri hareketlilik için cazip hale getirmektedir. Ayrıca Almanya'nın vasıflı eleman açığının giderek büyüyor olması (DW, 2021) sebebiyle Erasmus payını yükselterek söz konusu bu açığı kapatmak isteyeceği öngörülmektedir. Sonuç olarak hareketliliğe katılan bireyler beşerî sermaye dolaşımı için potansiyel göçmenler olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında dünyada nitelikli öğrenci çeken ülkelerin aynı zamanda nitelikli işgücü çektiği de görülmektedir (Özözen Kahraman, Gültay, İsmayıl ve Çalışkan, 2018). Almanya'da 2020 yılında yürürlüğe giren "Nitelikli İş Gücü Yasası" da bu süreci hızlandıracaktır.

Söz konusu bu ülkelerin dışında Hollanda, Belçika, Polonya, İrlanda gibi ülkelerde de hareketlilik payının artacağı söylenebilir. Hollanda ve Belçika'nın coğrafi konumu itibarıyla gelişmiş pek çok ülkeye yakın olması, Polonya'da eğitim maliyetlerinin düşük olması, bu ülkelerde İngilizcenin yaygın olarak kullanılıyor olması ve üniversitelerde İngilizce olarak verilen ders sayılarının artırılması gibi faktörler hareketlilikte bu ülkeleri öne çıkarabilir.

BK'nın Erasmus'tan ayrılmış olması Türkiye için önemli bir kayıp mıdır? 2019 verilerine göre Türkiye'nin öğrenci gönderdiği ülkeler arasında BK 14. sırada yer alırken, Türkiye'ye öğrenci gönderen ülkeler arasında da 14. sıradadır. Personel hareketliliğinde Türkiye'nin gönderdiği ülkeler arasında 15. sırada, Türkiye'ye personel gönderen ülkeler arasında ise BK 14. sıradadır (Avrupa Komisyonu, 2020). BK'nın bu sıralamada oldukça gerilerde yer almasının altında yatan temel sebeplerden biri ekonomiktir. Yaşam maliyetinin yüksek olması Türkiye'den BK'ya olan öğrenci hareketliliğinde olumsuz bir etki

yaratmaktadır. Fakat Türkiye'nin BK gibi önemli bir eğitim ülkesinden Erasmus kapsamında az sayıda öğrenci/personel çekmesi ya da göndermesi Türkiye'deki üniversitelerin ve Ulusal Ajans'ın durumla ilgili kendilerine eleştirel bir bakış açısı getirmesini de gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin uluslararasılaşma stratejilerinde hiçbir dönem BK'nın ön planda yer almadığı görülmektedir. Bu açıdan hem Erasmus hem de Turing Programı'nda Türkiye'nin ihmal edilmiş olması beklenen bir sonuçtur. Turing Programı çerçevesinde Türkiye'ye verilen kontenjanlara bakıldığında (49 kişi) Türkiye'nin Erasmus ile elde ettiği fırsatları (2019 yılında BK ve Türkiye arasındaki öğrenci hareketliliğine toplamda 295 öğrenci katılmıştır (Şekil 7)), Turing ile kaybetmiş olduğu ve durumun ülkemiz açısından bir fırsat yaratmadığı anlaşılmıştır. Bu hususta Turing Programı ile ilgili ülkelere herhangi bir talep sunulup sunulmadığı ya da sunulduysa Türkiye'nin bu talebe nasıl yanıt verdiği ve yükseköğretim kurumlarının ilgili birimlerinin konuyla ilişkili hazırlık çalışmaların ne düzeyde olduğuna yönelik sorular oldukça kritiktir. Sonuç olarak BK, Türkiye için oldukça iyi bir beşerî sermaye kaynağıdır. Türkiye'den BK'ya nitelikli göç kaçağının olduğu düşünülürse AB kurallarının çerçevesi dışında kontenjanı yükseltilmiş yeni anlaşmalar imzalamak iki ülke arasındaki karşılıklı etkileşimi arttırmak için iyi bir fırsat yaratacaktır.

BK'nın programdan ayrılmasıyla birlikte bu hareketlilikte Türkiye için hangi ülkeler öne çıkacaktır? Türkiye'den BK'ya gitmeyi tercih eden katılımcıların öncelikli sebepleri arasında dil faktörünün yer aldığı düşünüldüğünde İngiltere'nin yoğun olarak kullanıldığı ülkeler bu noktada öne çıkacaktır. Özellikle bu süreçten sonra Türkiye ve Hollanda arasındaki hareketliliğin daha fazla artacağı öngörülmektedir. 1960'lı yıllarda misafir işçi göçü ile başlayıp, aile birleşmeleriyle kalıcı hale gelen kültürel bağların devam ediyor olması sebebiyle iki ülke arasındaki hareketliliğin artış göstereceği söylenebilir. Yine Almanya'da Almancadan sonra en çok konuşulan dilin İngilizce olması, göç sebebiyle kurulan kültürel ve tarihsel bağların varlığı, Türklerin Almanya'da yaşayan en büyük azınlık olması gibi sebepler bu iki ülke arasındaki hareketliliği daha fazla arttıracaktır. Gençler arasında zaten popüler değişim rotalarından biri olan Polonya ile hareketliliğin daha fazla artış göstereceği tahminler arasındadır. Karlı ve Özel'in (2020) çalışmasında da belirttiği gibi Polonya'nın para birimi olan Zloti'nin değerinin Türk lirasına yakın olması Polonya'yı Türkiye'deki Erasmus öğrencileri için çekici hale getirmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Uluslararası hareketliliğin ülkelerin politikalarını dolaylı veya doğrudan etkilediği ve ev sahibi ülkeler için büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu hareketliliğe katılan bireylerin ev sahibi ülkeye akademik, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel anlamda ciddi kazanımlar sağladığı bilinen bir gerçektir (Knight, 2004). Birçok ülke bu hareketliliğin hem eğitim sistemine hem de ülke ekonomisine yaptığı katkılardan yararlanabilmek için kıyasıya rekabet halindedir. Son yıllarda ülkemizde yükseköğretimin uluslararasılaşma sürecine yönelik önemli adımlar atılsa da Türkiye'nin Erasmus Programı'na dahil olma süreci birçok AB ülkesine göre daha geç olmuştur. Bu sebeptendir ki Türkiye'de eğitim

programlarının amaç ve hedeflerine ulaşım ulaşmadığı ya da programdan ne kadar verim sağlandığı konusu oldukça tartışmalıdır.

Türkiye’de Erasmus Programı’na olan katılım yıllar içinde dalgalanmalar gösterse de genel bir artış eğilimindedir ve Türkiye’nin hareketlilik gerçekleştirdiği ülkeler yıllar içinde çok fazla bir değişim göstermemiştir. Aynı zamanda ülkeler arasında yaşanan politik krizler, salgın hastalıklar vb. gelişmelerin hareketlilik üzerinde önemli problemler yarattığı bilinmektedir. Örneğin AB ve BK arasında yaşanan ideolojik ayrılık sebebiyle Türkiye ve BK arasındaki eğitim hareketliliğinde karşılıklı ilişkinin son bulması iki ülke içinde bir kayıp olmuştur. Ayrıca Turing Programı’nda Türkiye’ye verilen kontenjanlarında oldukça sınırlı olması Türkiye’nin sürecin dışında tutulduğunu göstermektedir. Dolayısıyla eğitim hareketliliği üzerinde bu olumsuz etkilerin azaltılması, Türkiye’nin eğitim hareketliliğindeki payının artırılması, uzun vadede akademik işbirliklerinin sağlanabilmesi, yeni proje ortaklıklarının güçlendirilmesi ve yeni program kontenjanların artırılması için daha sistemli planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Erasmus hareketliliğindeki en önemli aktörlerden biri üniversitelerdir. Sahip oldukları ekonomik, sosyal ve beşerî sermaye farklılıklarına bağlı olarak üniversitelerin söz konusu hareketlilikten yararlanma durumlarında zamansal ve mekânsal bağlamda önemli farklılıklar bulunmaktadır. Eğitim hareketliliğinde nitelikli üniversiteler arasında yer almak, Ulusal Ajans’ın ve üniversitelerin uluslararasılaşma konusunda belirleyeceği politikalar doğrultusunda uygulayacağı gerçekleştirilebilir, dinamik ve sürdürülebilir stratejilere ve çalışmalara bağlıdır. Bu bağlamda Ulusal Ajans’ın ve üniversiteler tarafından AB ve AB dışından gelen öğrencilerin eğitim ve diğer beklentilerini karşılayacak üniversiteler belirlenmeli, üniversiteler arasında imzalanan anlaşmalarda Erasmus koordinatörlerinin bireysel inisiyatiflerinin ötesinde çatı anlaşmaları yapabilmek için uygunluk analizleri yapılmalı ve üniversitelerdeki yabancı dil bilen akademisyen sayıları, yayın sayıları, yabancı dilde açılmış dersler, akademik ve araştırma faaliyetleri için uygun çalışma ortamları ve çevresel olanaklar (yurt, kütüphane vb.) tespit edilerek tanıtım raporları hazırlanmalıdır.

Dünyada güncel hareketlilik trendlerinin takip edilmesi ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi de oldukça kritik bir konudur. AB kurallarının çerçevesinde ya da dışında kontenjanı yükseltilmiş yeni anlaşmalar imzalamak Türkiye ve diğer ülkeler arasındaki karşılıklı etkileşimi arttırmak için iyi bir fırsat yaratacaktır. Örneğin, İsviçre-Avrupa Hareketlilik Programı ve Galler Hükümeti tarafından 2021 yılında kurgulanan uluslararası öğrenim değişim programı yeni hareketlilik programlarından birkaçıdır. Erasmus Programı’na benzer fırsatlar sunan bu programlar, uluslararası hareketlilikte Türkiye için alternatif programlar olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Ulusal Ajans ve üniversitelerin Erasmus ofisleri tarafından Erasmus dışındaki hareketlilik programlarını takip eden çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adams, R. & Hall, R. (2021, Eylül 1). Thousands of British students in limbo with post-Brexit visa chaos. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/education/2021/sep/01/thousands-of-british-students-in-limbo-with-post-brexit-visa-chaos> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Aktan, S. (2021, Mart 10). Erasmus'tan çıkan İngiltere daha az desteğin ve imkânın olduğu Turing Programı'nı başlattı. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/03/10/erasmus-tan-c-kan-ingiltere-daha-az-destegin-ve-imkan-n-oldugu-turing-program-n-baslatt> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Alkan, Y. S. ve Bakırcıoğlu, Ö. (2017). Brexit, Avrupa ortaklık hukuku ve serbest dolaşım: İngiltere'de yaşayan Türk vatandaşlarının durumu. İçinde Erol Esen ve Duygu Şekeroğlu (der.), *Brexit-elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den ayrılmasından sonra Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye-AB ilişkilerinde fırsatlar ve tehditler* (s. 323-354). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Altunkaya, T. (2021, Mart 15). AB vatandaşlığı almada İngilizler Türkleri geçti. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/03/15/ab-vatandasl-g-almada-ingilizler-turkleri-gecti> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Aras, İ. ve Günar, A. (2018). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma referandumu: Brexit süreci ve sonuçları. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2), 90-110.
- Birleşik Krallık Hükümeti (2020). *NHS frontline workers visas extended so they can focus on fighting coronavirus*. <https://www.gov.uk/government/news/nhs-frontline-workers-visas-extended-so-they-can-focus-on-fighting-coronavirus> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Breznik, K. & Ragozini, G. (2015) Exploring the Italian Erasmus agreements by a network analysis perspective. *2015 IEEE/ACM Inter. Conf. on Advances in Social Networks Analysis and Mining, ASONAM*, 837-838.
- British Council (2021). *Strengthening UK-Turkey partnerships in higher education: baseline research*. https://www.britishcouncil.org.tr/sites/default/files/strengthening_uk-turkey_partnerships_in_higher_education-_baseline_research.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Burns, J. (2016, Ekim 27). Sharp drop in eu student applications to UK universities. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/education-37786916> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Celayir, A (2020, Aralık 07). Birleşik Krallık, Türkiye'den daha fazla kişiyi kabul edebilecek. *TGRT Haber*. <https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/birlesik-krallik-turkiyeden-daha-fazla-kisiyi-kabul-ede-bilecek-2757544> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.

- Çalışkan, E. (2017). *Erasmus mobility in Turkey: Motivations and expectations of higher education students at metu* (Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Ankara) YÖK Tez Merkezi (No. 481698).
- Çolak, M. ve Bozkaya, Ö. (2018). Birleşik Krallık'taki göç karşıtı söylemlerin Brexit sürecine etkisi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 185-209.
- DW (2021). *Almanya'da vasıflı eleman açığı giderek büyüyor*. <https://www.dw.com/tr/g%C3%BCndem/s-10201> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Erem, O. (2020, Aralık 8). Ankara Antlaşması: 31 Aralık'ta sona erecek anlaşma kapsamında vize başvuruları rekor kınıyor. *BBC News*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55224051> (Erişim Tarihi: 09.12.2021).
- European Commission (2020). *Erasmus+ programme- annual report*. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/turkey-erasmus-2018-numbers_en (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Gallardo, C. (2020, Aralık 24). UK pulls out of EU's 'extremely expensive' Erasmus scheme. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/uk-students-lose-participation-in-eu-erasmus-university-exchange-scheme/> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Güner, O. (2020). Avrupa Birliği ülkelerinin Ufuk 2020 programına katılımı ve yenilik üretimi sürecinde yükseköğretim kurumlarının rolü. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 75-83.
- HESA (2021). *Top ten EU and non-EU countries of domicile (excluding the UK) in 2019/20 for he student enrolments 2015/16 and 2019/20*. <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/sb258/figure-11> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Hoey, T. (2021, Ekim 20). The UK's new outward mobility programme, the Turing scheme. *Yerun*. <https://yerun.eu/2021/10/20/the-uks-new-outward-mobility-programme-the-turing-scheme/> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- James, C. (2016). Brexit: What now for study mobility between the UK and the EU? *Pécs Journal of International and European Law*. <https://ceere.eu/pjiel/wp-content/uploads/2016/12/1.pdf>
- James, C. (2021). From Erasmus to Turing: what now for study mobility between the UK and the EU? Damage limitation and new opportunities. *Pécs Journal of International and European Law*. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/pjiel2021&div=7&id=&page=>
- Karlı, İ. ve Özel, M. (2020). Türkiye'nin uluslararası imajında yurttış diplomasisinin rolü: Erasmus+ Değişim Programı özelinde Polonya örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 1-17.
- King, R. (2002). Towards a new map of Europe migration. *International Journal of Population Geography*, 8, 8-106.

- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definitions, approaches and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1028315303260832>.
- Kosmaczewska, J. (2015). Academic attractiveness of a host country to Erasmus exchange students. the case of Poland. https://www.researchgate.net/publication/278359586_ACADEMIC_ATTRACTIVENESS_OF_A_HOST_COUNTRY_TO_ERASMUS_EXCHANGE_STUDENTS_THE_CASE_OF_POLAND (Erişim Tarihi: 19.05.2022).
- Lexlegal (2021). *Birleşik Krallık'ta yeni puan tabanlı göç sistemi: işverenler için tanıtım kılavuzu*. <https://lexlegal.com/tr/ingiltere/birlesik-krallikta-yeni-puan-tabanlı-goc-sistemi-isverenler-icin-tanitim-kilavuzu/> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Mitchell, N. (2021, Ağustos 12). Turing spurs boost for UK outbound student mobility. *University World News*. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210812131216694> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Özerim, G. (2017). Göç konusunun Birleşik Krallık'ta AB Referandumu sürecindeki yeri. İçinde Erol Esen ve Duygu Şekeroğlu (Ed.), *Brexit– elveda Avrupa İngiltere 'nin AB'den ayrılmasından sonra Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye-AB ilişkilerinde fırsatlar ve tehditler* (s. 83-95). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Özey, E. ve Özözen Kahraman, S. (2020). *Türkiye üniversitelerinde Erasmus hareketliliğinin mekânsal ve dönemsel analizi*. II. Göç Çalışmaları Lisansüstü Öğrenci Konferansı'nda sunulan bildiri. https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2020/12/07/ozet-kitapciği-2020_ITEHAen.pdf.
- Özözen Kahraman, S., Gültay, B., İsmayil, G. ve Çalışkan, V. (2018). *Uluslararası öğrencilerin göç potansiyeli: ÇOMÜ örneği*. IX. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi'nde sunulan bildiri. https://www.researchgate.net/publication/330094101_Uluslararası_Oğrencilerin_Goc_Potansiyeli_COMU_Ornegi.
- Picton, J. (2021, Nisan 30). The Turing Scheme may not be as beneficial as the Erasmus+ Scheme was. *Epigram*. <https://epigram.org.uk/2021/04/30/untitled-157/> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- QS World University Rankings (2022). *Best Student Cities*. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022> (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Reuben, A. & Kovacevic T. (2021, Mart 12). Turing Scheme: what is the Erasmus replacement? *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/education-47293927> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Rodriguez Gonzalez, C.; Bustillo Mesanza, R.; Mariel, P. (2011) The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme. *Higher Education: The International Journal of Higher Education and Educational Planning*, v62 n4 p413-430.

- Sirkeci, İ. (2016, Haziran 27). Brexit: AB'den çıkış. *Birgün*. <https://www.birgun.net/haber/brexit-ab-den-cikis-117810> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Times Higher Education (2022). *World university rankings* https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Topaloğlu, G. (2018). Avrupa Birliği'nden ayrılma hakkı ve Brexit süreci. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 34, 341-365.
- Turing Scheme (2021). *About the scheme*. <https://www.turing-scheme.org.uk/about/> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Ulusal Ajans (2021). *Yükseköğretim kurumları için el kitabı*. https://www.dogus.edu.tr/docs/default-source/default-document-library/2021-ulusal-ajans-erasmus-el-kitab%C4%B1.pdf?sfvrsn=491ec6f9_6 (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Universities UK International (UUKİ). (2021). *Turing: the UK's new student mobility programme* [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=fT6mwPuZfd0> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2021). Brexit, göç ve Avrupa bütünleşme süreci. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20 (Özel Sayı: Brexit), 69-94.